

YOSHLAR ORASIDA IJTIMOIIY XAVF-XATARLARNI ERTA ANIQLASH, IJTIMOIIY ISHDA PROFILAKTIKA VA MONITORING MEXANIZMLARI

G'ofurjonov Baxtiyor G'ulomjon o'g'li

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti

Psixologiya va Sotsiologiya kafedrası 1-bosqich

magistrantibaxtiyorgofurjonov2@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada yoshlar orasida uchrayotgan ijtimoiy xavf-xatarlarni erta aniqlashning nazariy asoslari va amaliy monitoring mexanizmlari tahlil qilinadi. Tadqiqot O'zbekiston Respublikasida olib borilayotgan yoshlar siyosati, uning huquqiy-me'yoriy bazasi hamda 2020–2024-yillardagi strategik dasturlarni o'z ichiga olgan holda, profilaktika tizimining takomillashtirilgan yo'nalishlarini yoritadi. Xususan, PF-6017-son Farmon, Yoshlar siyosatini 2025-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi, 2024-yilgi chora-tadbirlar dasturi hamda Yoshlar ishlari agentligining 2024-yil birinchi yarim yillik ish rejasi tahlil qilinib, erta ogohlantirish va monitoringning institutsional asoslari asoslab beriladi. Maqola ijtimoiy ish amaliyotida xavf omillarini aniqlash, "Yoshlar daftari", mahalla tizimi, profilaktika dasturlari va raqamli monitoringning ahamiyatini ochib beradi.

Kalit so'zlar: yoshlar, ijtimoiy xavf-xatar, erta aniqlash, monitoring, profilaktika, ijtimoiy ish, Yoshlar daftari, mahalla, raqamli tizimlar.

EARLY DETECTION OF SOCIAL RISKS AMONG YOUTH, PREVENTIVE AND MONITORING MECHANISMS IN SOCIAL WORK

Annotation: This article examines the theoretical foundations and practical monitoring mechanisms of early detection of social risks among youth. The study analyzes Uzbekistan's youth policy, its regulatory framework, and strategic state programs implemented between 2020 and 2024. Particular attention is given to Presidential Decree PF-6017, the Concept for the Development of Youth Policy until 2025, the 2024 State Program, and the 2024 First Half-Year Work Plan of the Youth Affairs Agency. These documents highlight institutional foundations of early warning and monitoring in social work. The article explores risk indicators, the "Youth Register," community-based monitoring, preventive programs, and digital tools used to identify and mitigate youth-related risks.

Key words: youth, social risks, early detection, monitoring, prevention, social work, Youth Register, community system, digital mechanisms.

РАННЕЕ ВЫЯВЛЕНИЕ СОЦИАЛЬНЫХ РИСКОВ СРЕДИ МОЛОДЕЖИ, ПРОФИЛАКТИЧЕСКИЕ И МОНИТОРИНГОВЫЕ МЕХАНИЗМЫ В СОЦИАЛЬНОЙ РАБОТЕ

Аннотация: В данной статье рассматриваются теоретические основы и практические механизмы раннего выявления социальных рисков среди молодежи. Исследование охватывает государственную молодежную политику Узбекистана, ее нормативно-правовую базу и стратегические программы 2020–2024 годов. Особое внимание уделено Указу Президента PF-6017, Концепции развития государственной молодежной политики до 2025 года, Государственной программе на 2024 год и Плану работ Агентства по делам молодежи за первое полугодие 2024 года. На основе анализа данных документов обоснованы институциональные основы раннего предупреждения и мониторинга. Статья раскрывает значение индикаторов риска, системы «Молодежный регистр», махаллинского мониторинга, профилактических программ и цифровых инструментов в работе по предотвращению угроз среди молодежи.

Ключевые слова: молодежь, социальные риски, раннее выявление, мониторинг, профилактика, социальная работа, Молодежный регистр, махалля, цифровые механизмы.

KIRISH

Globalashuv, raqamli sohaning kengayishi, migratsiya jarayonlari, oila va mahalla muhitidagi o'zgarishlar va iqtisodiy bosimlar tufayli yoshlar hayotidagi ijtimoiy xavflar tobora murakkablashib bormoqda. Davlat yoshlarni qo'llab-quvvatlash, ularning ijtimoiy barqarorligini mustahkamlash, radikal g'oyalar ta'sirini kamaytirish, jinoyatchilik va giyohvandlikka qarshi kurashish bo'yicha tizimli chora-tadbirlarni ishlab chiqmoqda. Shu bilan birga, ijtimoiy xizmat ko'rsatish amaliyotida erta aniqlash va monitoring mexanizmlarini kuchaytirish zarurati ham ortib bormoqda.

O'zbekiston Respublikasida 2020-2024 yillar oralig'ida yoshlar sohasini tubdan isloh qilish bo'yicha bir qator kontseptual hujjatlar qabul qilindi. Ushbu hujjatlar nafaqat davlat siyosatini belgilab berdi, balki yoshlar bilan ishlash tizimini institutsional jihatdan ham takomillashtirdi. Xususan, PF-6017-sonli Farmon (2020), 2025-yilgacha Yoshlar siyosatini rivojlantirish konsepsiyasi (2021) va PQ-92-sonli Farmon (2022) da belgilangan vazifalar hudularda erta profilaktika, monitoring, axborot tizimlari va uzluksiz nazorat mexanizmlarini yaratish uchun asos yaratdi.

2024-yil uchun tasdiqlangan chora-tadbirlar dasturi va Yoshlar ishlari agentligining olti oylik ish rejasi yoshlar bilan ishlashning kundalik, amaliy va monitoringga asoslangan tashkiliy mexanizmlarini yanada mustahkamladi. Xususan, «Yoshlar daftari», KPI monitoringi, deviant yoshlar bilan ishlash, «Jasorat maktabi», mintaqaviy profilaktika tizimlari va raqamli integratsiya jarayonlari yoshlar xavflarini erta aniqlashda muhim rol o'ynaydi.

Shuning uchun ushbu maqolaning maqsadi O'zbekistondagi amaldagi siyosiy va huquqiy hujjatlar asosida yoshlar o'rtasida ijtimoiy xavflarni erta aniqlashning

institutsional va amaliy mexanizmlarini tahlil qilish va monitoring tizimining nazariy va amaliy ahamiyatini namoyish etishdir.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu tadqiqot tizimli yondashuv, tahliliy-kontent tahlil va komparativ metodlarga asoslandi. Prezident asarlari, normativ-huquqiy hujjatlar, Yoshlar ishlari agentligining rasmiy ma'lumotlari, statistik ko'rsatkichlar va ilmiy maqolalar asosiy manba sifatida tanlandi. Yoshlar orasida ijtimoiy xavf-xatarlarni erta aniqlashga doir siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy omillar o'zaro taqqoslab o'rganildi. Metodologik asos sifatida ijtimoiy diagnostika, monitoring natijalari tahlili va profilaktik yondashuv qo'llanildi. Tadqiqot obyekti - yoshlar xavf-xatarlarining shakllanish mexanizmlari, predmeti esa ularni erta aniqlashda ijtimoiy ishning institutsional usullari hisoblanadi.

Mavzuning dolzarbligi. O'zbekistonda yoshlar bilan ishlash tizimini modernizatsiya qilish jarayonida ijtimoiy xavflarni erta aniqlash strategik ustuvor vazifa sifatida belgilandi. Bu, birinchi navbatda, 2020-yil 30-iyunda qabul qilingan PF-6017-sonli Farmon⁶² bilan tasdiqlanadi, unda yoshlar siyosatini tubdan o'zgartirish, ularning ijtimoiy faolligini oshirish, bandligini ta'minlash va xavf ostida bo'lgan yoshlar bilan tizimli ishlash bo'yicha keng qamrovli vazifalar belgilangan. Ushbu farmonda «yoshlar orasida xavfli xatti-harakatlarning oldini olish, monitoring qilish va oldini olish tizimini kengaytirish» asosiy vazifalar sifatida ko'rsatilgan.

Keyingi bosqichda, 2021-yil 18-yanvarda qabul qilingan «2025-yilgacha yoshlar siyosatini rivojlantirish konsepsiyasi»⁶³ ushbu sohalarni strategik rejaga aylantirdi. Konsepsiyada yoshlar xavflarini monitoring qilish, erta ogohlantirish va tizimli ravishda kuzatib borish, shuningdek, yoshlarning ijtimoiy faoliyati, sog'lig'i, bandligi va ma'naviy ta'limi bilan bog'liq tizimni takomillashtirish bo'yicha davlat siyosatining asosiy tamoyillari bayon etilgan.

2022-yilda qabul qilingan PQ-92⁶⁴ qarori ushbu mexanizmlarni mahalla darajasida amalga oshirdi. Qaror mahallalarda yoshlar bilan ishlash, yoshlar yetakchilarini shakllantirish, profilaktika choralari kuchaytirish va xavf ostida bo'lgan yoshlarni aniqlash va ular bilan individual ishlashning yangi modelini yaratdi. Bu mintaqaviy darajada ijtimoiy xizmatlarda erta aniqlashni kuchaytirdi.

2024-yilda tasdiqlangan «Davlat yoshlar siyosatini amalga oshirish bo'yicha chora-tadbirlar dasturi»⁶⁵ yoshlar orasida salbiy ijtimoiy hodisalarni kamaytirish, deviant xatti-harakatlarning oldini olish, kiberxavfsizlik bo'yicha ogohlantirishlar va axloqiy va ma'rifiy immunitetni mustahkamlash kabi sohalarni o'z ichiga oladi. Ushbu dastur ijtimoiy xavflarni erta aniqlashning amaliy mexanizmlarini yanada kengaytirdi.

⁶² Lex.uz. (2020). PF-6017-son Farmon: O'zbekiston Respublikasida yoshlarga oid davlat siyosatini tubdan isloh qilish va yangi bosqichga olib chiqish to'g'risida. <https://lex.uz/docs/-4880189>

⁶³ Lex.uz. (2021). O'zbekiston Respublikasida yoshlarga oid davlat siyosatini 2025-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi, 23-son. <https://lex.uz/docs/-5234746>

⁶⁴ Lex.uz. (2022). Mahallalarda yoshlar bilan ishlash tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida. <https://lex.uz/docs/-5831865>

⁶⁵ IMV. (2024). 2024-yilda yoshlarga oid davlat siyosatini amalga oshirish chora-tadbirlari dasturi. <https://imv.uz>

Yoshlar ishlari agentligining 2024-yilning birinchi yarmi uchun ish rejasi eng keng qamrovli amaliy hujjat sifatida ayniqsa muhimdir. Ushbu 30 sahifali hujjat⁶⁶ yoshlar bilan ishlashning turli sohalarini, jumladan, yoshlar bilan ishlashning kundalik mexanizmlarini, profilaktika choralari, KPI tizimini, «Yoshlar daftarchasini», deviant yoshlar bilan ishlashni, harbiy-vatanparvarlik ta'limi orqali rehabilitatsiya qilishni va axloqiy va ma'rifiy immunitetni mustahkamlashni aniq belgilab beradi. Hujjatda yoshlar orasida jinoyatchilikni kamaytirish, xavf guruhlarini aniqlash va axborot va tahlilga asoslangan monitoring o'tkazish kabi parallel vazifalar tizimli ravishda hal qilinadi.

Bundan tashqari, gov.uz platformasining «Yoshlar siyosati»⁶⁷ bo'limidagi materiallar va Taraqqiyot strategiyasi markazining «Yoshlar: 1+1»⁶⁸ dasturi yoshlarni ish bilan ta'minlash, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash va xavf guruhlaridan chiqish imkoniyatlarini kengaytirish orqali ijtimoiy xavflarni kamaytirishning muhim amaliy mexanizmlarini namoyish etadi.

Shuning uchun ushbu mavzuning ahamiyati bir nechta omillar bilan izohlanadi:

- yoshlar orasida ijtimoiy xavflarning ortishi;
- hozirgi davrning raqamli, psixologik va iqtisodiy bosimining kuchayishi;
- davlat siyosatida monitoring va erta ogohlantirish mexanizmlariga bo'lgan ehtiyojning ortishi;
- Yoshlar bilan ishlashning institutsional tizimini jadallashtirish;
- xavf ostida bo'lgan yoshlar bilan ishlashning amaliy tizimini yaratish (2024-yilgi ish rejasi misolida ko'rsatilganidek).

Bu omillar ijtimoiy ishda erta aniqlash, monitoring qilish va oldini olish mexanizmlarini chuqur ilmiy tahlil qilishni talab qiladi.

Adabiyotlar tahlili. Davlat rahbarining asarlarida yoshlar bilan ishlash, ijtimoiy xavf-xatarlarni erta aniqlash va barqaror ijtimoiy muhit yaratish masalalari O'zbekiston taraqqiyotining strategik yo'nalishi sifatida talqin qilinadi. "Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz"⁶⁹ asarida yoshlarning ma'naviy immuniteti jamiyat xavfsizligining poydevori sifatida ko'rsatiladi, ular ongini zararli g'oyalardan himoya qilish zarurligi yoritiladi. "Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash"⁷⁰ asarida esa huquqiy madaniyat, adolat va ochiqlik siyosati yoshlar orasida deviant xatti-harakatlarning oldini oluvchi asosiy mexanizmlar sifatida baholanadi. "Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz"⁷¹ kitobida demokratik islohotlar, fuqarolik faolligi, xalq bilan muloqot va mahalla institutining mustahkamlanishi yoshlar muammolarini erta aniqlash va kompleks profilaktika uchun zarur sharoit sifatida asoslanadi. Shu tariqa, uchala asar ijtimoiy ishning nazariy poydevorini bir-birini to'ldirgan holda shakllantiradi.

⁶⁶ Yoshlar ishlari agentligi. (2024). 2024-yil birinchi yarim yillik ish rejasi. https://api-portal.gov.uz/uploads/04be34e1-306c-b600-fe2d-3033d11b81ee_media_.pdf

⁶⁷ Gov.uz. (2024). Yoshlar siyosati. https://gov.uz/oz/eco/activity_page/youth_policy

⁶⁸ Taraqqiyot Strategiyasi Markazi. (2023). Yoshlar: 1+1 dasturi. <https://strategy.uz/index.php?news=1222&lang=uz>

⁶⁹ Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz "O'zbekiston" 2017.

⁷⁰ Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash "O'zbekiston" 2016

⁷¹ Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz "O'zbekiston" 2017.

Shuningdek, Mulaydinov va Keldiboyeva tadqiqotida⁷² globalizatsiya sharoitida yoshlar qadriyatlari, turmush tarzi va subkulturalarning shakllanishi tahlil qilinadi. Mualliflar ekstremizm, giyohvandlik va ommaviy madaniyat ta'sirining kuchayishi xavf omili ekanini ta'kidlab, ta'lim-tarbiya va ma'naviy ishlarning profilaktik ahamiyatini ko'rsatadilar. Atakulov tadqiqotida⁷³ O'zbekistonda yoshlar bandligini oshirish omillari, kasb-hunar ta'limi, raqamli iqtisodiyot va tadbirkorlik imkoniyatlari tahlil qilinadi. Muallif bandlikning pastligi ijtimoiy xavf-xatarlarni kuchaytirishini ta'kidlab, yoshlarni iqtisodiy faollikka jalb etish erta profilaktikaning muhim yo'nalishi ekanini ko'rsatadi.

Natijalar va muhokama. Tadqiqot natijalari yoshlar orasida ijtimoiy xavf-xatarlarni erta aniqlash tizimi davlat siyosati, mahalla institutlari va ijtimoiy ishning zamonaviy mexanizmlariga tayanishi zarurligini ko'rsatdi. Prezident asarlarida belgilangan ma'naviy barqarorlik, huquqiy madaniyat va xalq bilan muloqot tamoyillari amaldagi normativ-huquqiy hujjatlar hamda yoshlar bilan ishlash bo'yicha dasturlarda izchil aks etmoqda. Bu esa yoshlar xavf guruhini o'z vaqtida aniqlash imkoniyatlarini sezilarli kuchaytiradi.

Tahlil shuni ko'rsatdiki, yoshlar madaniyati, bandlik darajasi, global ta'sirlar va raqamli muhit omillari xavf-xatarlarning shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Ilmiy manbalar yoshlar orasida ekstremizm, giyohvandlik, ijtimoiy beqarorlik va subkultural ta'sirlarning kuchayishi profilaktika choralarini kuchaytirishni talab qilishini tasdiqladi. Mahalla tizimi, "Yoshlar daftari", monitoring guruhlari va ta'lim-tarbiya jarayonidagi kompleks yondashuv yoshlarni ijtimoiy himoyalashning eng samarali yo'nalishlari sifatida shakllanmoqda.

Xulosa. Yoshlar orasida ijtimoiy xavf-xatarlarni erta aniqlash bugungi ijtimoiy siyosatning eng muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, davlat, jamiyat va ta'lim tizimining uzviy hamkorligini talab etadi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, yoshlarning ma'naviy immuniteti, huquqiy madaniyati, bandlik darajasi, oilaviy muhit va raqamli axborot oqimlari ularning xavfsiz rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Prezident asarlari va normativ-huquqiy hujjatlar asosida shakllangan yondashuv yoshlar bilan ishlashda monitoring, mahalla tizimi, profilaktik xizmatlar va ta'lim-tarbiya jarayonini yagona tizimga integratsiya qilishning ahamiyatini tasdiqlaydi. Amaliy natijalar esa kompleks yondashuv - davlat siyosati, media, ta'lim muassasalari, oilaviy tarbiya va mahalla instituti uyg'un ishlaganda ijtimoiy xavf-xatarlarni sezilarli kamaytirish mumkinligini ko'rsatdi. Yoshlar orasida ijtimoiy xavf-xatarlarni erta aniqlash va samarali profilaktika olib borish uchun bir nechta yo'nalishlar bo'yicha kompleks chora-tadbirlar talab etiladi. Avvalo, media makonida ma'naviy ongni mustahkamlovchi, yoshlarni ijtimoiy xatarlar haqida ogohlantiruvchi sifatli kontent ulushini oshirish zarur. Milliy mafkura doirasida yoshlarning ma'naviy immunitetini mustahkamlash, ularni zararli

⁷² Mulaydinov Farhod Murotovich, & Keldiboyeva Zumradxon Mirolim qizi. (2023). ZAMONAVIY YOSHLAR QADRIYATLARI VA JAMIYAT BOSHQARUVI. QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 1(1), 121–127. <https://doi.org/10.54613/ku.v1i1.315>

⁷³ Atakulov, A. B. (2024). O'ZBEKISTONDA yoshlar bandligini ta'minlash orqali daromadligini oshirish. Interoncof Journal, (4342). <https://interoncof.com/index.php/chelyabinsk/article/view/4342/3982>

g'oyalardan himoyalashga qaratilgan dasturlarni kengaytirish muhim.⁷⁴ Davlat siyosati esa monitoring tizimi, "Yoshlar daftari" va hududiy profilaktika mexanizmlarini yana ham takomillashtirishni talab qiladi. Shu bilan birga, ota-onalarning mas'uliyati kuchaytirilishi, bog'cha, maktab va universitetlarda ijtimoiy-psixologik xizmatlar faoliyatini kuchaytirish, mahalla tizimida yoshlar bilan individual ishlash modelini yanada rivojlantirish tavsiya etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Atakulov, A. B. (2024). O'ZBEKISTONDA yoshlar bandligini ta'minlash orqali daromadlilikini oshirish. *Interoncof Journal*, (4342). <https://interoncof.com/index.php/chelyabinsk/article/view/4342/3982>
2. Gov.uz. (2024). Yoshlar siyosati. https://gov.uz/oz/eco/activity_page/youth_policy
3. IMV. (2024). 2024-yilda yoshlarga oid davlat siyosatini amalga oshirish chora-tadbirlari dasturi. <https://imv.uz>
4. Lex.uz. (2020). PF-6017-son Farmon: O'zbekiston Respublikasida yoshlarga oid davlat siyosatini tubdan isloh qilish va yangi bosqichga olib chiqish to'g'risida. <https://lex.uz/docs/-4880189>
5. Lex.uz. (2021). O'zbekiston Respublikasida yoshlarga oid davlat siyosatini 2025-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi, 23-son. <https://lex.uz/docs/-5234746>
6. Lex.uz. (2022). Mahallalarda yoshlar bilan ishlash tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida. <https://lex.uz/docs/-5831865>
7. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz "O'zbekiston" 2017.
8. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz "O'zbekiston" 2017.
9. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash "O'zbekiston" 2016
10. Mirzohidjon o'g'li, Mirzohidov Safoxon. "RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ORQALI TARIXIY TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISH METODLARI." MASTERS 3.6 (2025): 1-5.
11. Mulaydinov Farhod Murotovich, & Keldiboyeva Zumradxon Mirolim qizi. (2023). ZAMONAVIY YOSHLAR QADRIYATLARI VA JAMIYAT BOSHQARUVI. QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 1(1), 121-127. <https://doi.org/10.54613/ku.v1i1.315>
12. Taraqqiyot Strategiyasi Markazi. (2023). Yoshlar: 1+1 dasturi. <https://strategy.uz/index.php?news=1222&lang=uz>

⁷⁴ Mirzohidjon o'g'li, Mirzohidov Safoxon. "RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ORQALI TARIXIY TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISH METODLARI." MASTERS 3.6 (2025): 1-5.

13. Yoshlar ishlari agentligi. (2024). 2024-yil birinchi yarim yillik ish rejasi.
https://api-portal.gov.uz/uploads/04be34e1-306c-b600-fe2d-3033d11b81ee_media_.pdf